www.turkishstudies.net/education

Turkish Studies - Educational Sciences

eISSN: 2667-5609

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Research Article / Araştırma Makalesi

Sosyal Medya Odaklı Olağandışı Durum İletileri Üretmeye Dayalı Görsel – Algısal Sorgulama Sürecine Dair Öğrenci Görüşleri*

Students' Opinions About Visual - Perceptual Questioning Based on Generating Unusual Situation Messages Focused on Social Media

Ayça Yılmaz** - Suzan Duygu Erişti***

Abstract: This study, which is derived from the output of the research data of the study, aims to revealing the students' opinions on the process of how to get an interrogative, critical, dynamic perspective through unusual status messages in the social media-focused design process. This study was completed by the Anadolu University Social and Humanities Scientific Research and Publication Ethics Committee with the permission dated 03.11.2020 and numbered 60406. This study, designed with design-based research, was carried out within the scope of Graphic Design Required Program Courses of the Department of Fine Arts Education of the Faculty of Education of Anadolu University in the fall and spring semester of the fall and spring semester of the 2020-2021 academic year. The study data was collected during the spring period during the course and exam process of 16 weeks. The participants of the study are senior students of the department of fine arts education who have taken Graphic Design VI courses, the lecturer, and the researcher. In the study, participant observation, focus group interviews, semi-structured interviews, student products, researcher and student diaries, video and audio recordings of lectures were used as qualitative data collection tools. The data of the study were analyzed by multiple and different analysis methods in the form of thematic analysis, descriptive analysis, product-based analysis due to the long-lasting and in-depth nature of the design-based research and has benefited from the program of NVivo Pro 12. The findings obtained in the research were discussed in the literature and suggestions were made.

Structured Abstract: Nowadays, with technological developments that are no longer so new, each individual (in this study, visual arts teacher candidates) can act as both a producer and consumer of content. In this context, it is important for visual arts teacher candidates to have an inquiring, critical and dynamic perspective by have a command of visual perception principles, visual perception management, design

* Bu çalışma, sorumlu yazarın Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında 2022 yılında tamamlanan ve Anadolu Üniversitesi BAP tarafından 2009E097 no.lu proje kapsamında desteklenen "Yeni Medyada Göç Odaklı Olağandışı Durum İletileri Üretmeye Dayalı Görsel – Algısal Sorgulama: Tasarım Tabanlı Araştırma Örneği" adlı doktora tezinin verilerinden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar: Dr., Araştırmacı
Corresponding Author: Dr., Researcher
ORCID 0000-0002-9350-4675
aycayilmazakademik@gmail.com
*** Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Prof. Dr., Anadolu University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education
ORCID 0000-0002-2511-6830
sdbedir@anadolu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Yılmaz, A. & Erişti, S. D. (2022). Sosyal medya odaklı olağandışı durum iletileri üretmeye dayalı görsel - algısal sorgulama sürecine dair öğrenci görüşleri. *Turkish Studies - Education, 17*(6), 1617-1637. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.66058
Received/Geliş: 31 October/Ekim 2022
Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2022
Published/Yayın: 30 December/Aralık 2022
Checked by plagiarism software
© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

principles and elements while creating social media content. Students who are going to train in design are required to be able to be effective in planning and managing unusual status messages, especially in the design process, where social designs are important by creating perception management. As a result, the problem of the study is how to bring an inquisitive, critical, dynamic perspective to prospective visual arts teachers candidates within the framework of visual perception management in the social media-oriented design process.

Aim of Study: This study, which is derived from the output of the research data of the study, aims to revealing the students' opinions on the process of how to get an interrogative, critical, dynamic perspective through unusual status messages in the social media-focused design process. In accordance with this purpose Visual Arts teacher candidates were asked about their views on producing social media-oriented messages in the context of new media, also the problems they experienced in the process of designing unusual status messages in their social media environments and answers to the solution of these problems were sought.

Method: The method of the study was designed as a design-based research. The nature of design-based research is the process of collecting and analyzing a large number of data and, accordingly, requires long-term application. Wang and Hannafin (2005, p. 6-7) define design-based research as a systematic and flexible research method for iterative analysis, design, development, and implementation processes to develop design principles and theories and improve educational practices, based on collaboration between researchers and participants. The participants of the study are senior students of the department of fine arts education who have taken Graphic Design VI course, the lecturer, and the researcher. Due to the long-term and deeply applied nature of the design-based research method, it requires multiple use of data collection tools. For this reason, literature review, interview, observation, document review, video and audio recordings, product review, researcher diary and participant diary, which are used as data collection tools in qualitative research, were used in the study. All data obtained by the completion of the application process of the study was micro-thematic and descriptive analysis and interpreted by creating meaningful totals. Then, the data obtained from the semi-structured interviews and focus group interviews conducted during the process, which lasted a total of 608 minutes, were deciphered primarily through video and audio recordings and converted into text. Then, code and theme were created with NVivo Pro 12 qualitative data analysis program and analyzed by thematic analysis method. While the data divided into codes and themes were examined from a holistic point of view and interpreted inductively, direct quotations were made from the students.

Findings: During the intensive and systematic implementation process that lasted for 16 weeks, students were observed to have some deficiencies. For this reason, some workshops and seminars were planned and carried out by the researcher and the teacher of the course according to the needs of the students. It is understood from the focus group and semi-structured interviews and comments that all the activities carried out have a positive impact on the students. During the period covering the implementation process of the study, 3 focus group interviews and 2 semi-structured interviews were conducted. All interviews are structured on the questions approved and organized by the validity committee consisting of 3 field experts. All interviews were conducted online and recorded with video and audio recording. The recorded interviews were first deciphered by the researcher and converted into text, then the code and themes were determined through the Nvivo 12 program and the findings were reached by thematic analysis method. In this context, the following findings have been obtained, respectively: the main theme of “Social Media Experiences”, “Issues in the Process of Designing Unusual Status Messages in Social Media Environments”, and finally the main theme “Resolution of Problems in the Process of Designing Unusual Status Messages in Social Media Environments” has been reached.

Results and Suggestions: Students are informed and gain awareness about designing and managing a holistic process; Students structure a successful process related to the process of producing social media-oriented content and the process of social media management, and gain knowledge and awareness; Students' subjective perspectives as well as their designer identities have also made progress; Students gain a serious awareness of the migration issue, which was chosen as an example of an unusual situation, and experience in producing social designs in this context; Students enjoy the process more as a result of the activities planned to eliminate the needs and deficiencies previously identified, and they gain awareness, new technical skills, artistic inquiry and criticism skills; At the same time, it is concluded that they have gained knowledge and experience about the social media management process and that they have a multifaceted and holistic perspective when structuring a process. Based on a critical assessment of design elements, it is recommended that design-based research find more room in the field of fine arts education, taking into account student

achievements. As in the example carried out within the scope of the study, students who take design-based courses should experience a social media-oriented process that is considered necessary in the context of technology competence today. It is recommended that the applied design studies (products) that will be revealed as a result of the design-based courses be exhibited physically during the process and after the process is completed, in order to have different perspectives of other students and to motivate them to work in this direction.

Keywords: Fine arts education, social media, unusual situation, design based research, visual perceptual questioning

Öz: Bu çalışma, çalışmanın türetildiği araştırmanın verilerinden çıkışla, eğitim fakültesinde öğrenim gören görsel sanatlar öğretmen adaylarına görsel algı yönetimi ve manipülatif unsurlarla sosyal medya odaklı tasarım sürecinde sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının olağandışı durum iletileri aracılığıyla kazandırılırken öğrencilerin sürece yönelik görüşlerini ortaya koyma amacını taşımaktadır. Tasarım tabanlı araştırma yöntemi kullanılan çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 03.11.2020 tarihli ve 60406 sayılı iznine istinaden 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz ve bahar dönemlerinde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Grafik Anasanat Atölye dersleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 16 haftalık ders ve sınav sürecini kapsayan uygulama süreci olmak üzere toplanmıştır. Çalışmanın katılımcılarını Grafik Tasarım VI dersini alan güzel sanatlar eğitimi bölümü 4. sınıf öğrencileri, dersin yürütücüsü ve araştırmacı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak katılımcı gözlem, odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler, öğrenci ürünleri, araştırmacı ve öğrenci günlükleri, derslerin video ve ses kayıtları gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın verileri ise tasarım tabanlı araştırmanın uzun süren ve derinlemesine incelenen doğası gereği tematik ve betimsel analiz şeklinde çoklu analiz yöntemleriyle çözümlenmiş ve NVivo Pro 12 nitel veri analizi programından faydalanılmıştır. Çalışmanın bulguları kapsamında görsel sanatlar öğretmen adaylarının sosyal medyada göç odaklı olağandışı durum iletileri üretmeye dayalı görsel – algısal sorgulamaları sonucunda sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının kazandırılırken sürece dair görüşleri, yaşadıkları sorunlar ve süreç içerisindeki çözümleri ortaya konmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular alanyazında tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güzel sanatlar eğitimi, sosyal medya, olağandışı durum, tasarım tabanlı araştırma, görsel algısal sorgulama

Giriş

Günümüz dijital teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte bireylerin hayatını etkilediği, hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı söylenebilir. 21. yüzyılda her şey gibi medyanın tanımı da teknolojik gelişmelerden etkilenmiş, postmodernizmin öne çıkan sözcüklerinden biri olan *yeni* sözcüğü, medya kimliğinin ayırt edici özelliklerinden biri haline gelmiştir (Yanık, 2016, s. 905). Bu perspektiften bakıldığında teknoloji ve *yeni* kelimelerinin birbirini beslediği ve artık birbirinden ayrılamaz kavramlar olduğu söylenebilir. İnternet teknolojisinin yeni medyayı şekillendiren en önemli faktörlerden olduğunu savunan Aydoğan ve Kırık da (2012, s. 61) içinde bulunduğumuz teknolojik çağda yeni medya kullanımının teknolojiden ayrılamayacağı fikrini desteklemektedir.

Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran en önemli özelliklerinden biri etkileşimi zirveye taşımasıdır (Lievrouw, 2011'den akt. Yanık, 2016, s. 907). Etkileşim ve yeni medya denilince akla gelen ortamlar şu şekilde sıralanabilir: sosyal medya, sanal gerçeklik ortamları, elektronik yayıncılık, dijital oyunlar vb. (Creeber & Martin, 2008'den akt. Erişti, 2017, s. 2).

Erişilebilirlik ve içerik üretimi/tüketimi açısından sosyal medya, yapılacak uygulamaları hedef kitleyle buluşturmak adına yeni medya seçenekleri arasında sürekli güncellenebilirliği mümkün olan ideal bir ortam olarak öne çıkmaktadır. Öztürk ve Talas (2015, s. 102), bireylerin düşüncelerini yazmaktan sosyal medyada çeşitli fotoğraf ve videoları paylaşmaya kadar pek çok şekilde kendilerini etkili bir şekilde ifade edebildiklerini belirtmekte; ayrıca sahip olduğu geniş araç

yelpazesiyle sosyal medyanın öğrenme ve öğretme deneyimlerini zenginleştirmek için etkin bir şekilde kullanıldığını söylemektedir. Diğer bir ifadeyle sosyal medya ortamlarının eğitim süreçlerine entegre edilebildiği söylenebilmektedir.

Günümüzde artık çok da yeni olmayan bu teknolojik gelişmelerle birlikte her birey (bu çalışmada görsel sanatlar öğretmen adayları) içeriğin hem üreticisi hem de tüketicisi olarak hareket edebilmektedir. Bu bağlamda yeni medyanın en önemli kollarından biri olan sosyal medya için üretilen içeriklerin oluşturulmasında görsel sanatlar öğretmen adaylarının; görsel algı ilkeleri, görsel algı yönetimi, tasarım ilkeleri ve unsurlarına hakim olarak sorgulayıcı, eleştirel ve dinamik bir bakış açısına sahip olmaları gerektiği yadsınamaz bir gerçektir.

Problem Durumu

Bireylerin teknoloji ile iç içe olduğu dijital çağda, bireyin yaşamını, tüketim alışkanlıklarını ve düşüncelerini şekillendirme ve yönlendirme yeteneğine sahip medyanın değiştiği görülmekte ve yeni medya tüm içeriği teknoloji odaklı dijital iletişim süreçlerine dayanan, gelişen, değişen, güncellenen ve yenilenen bir ortam olarak görülmektedir**.**

Dijital çağda doğan ve teknoloji ile iç içe olan dijital teknolojiyi deneyimleyen kişiler, doğal olarak yeni medyayı etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu kişiler dünyanın her yerinden insanlarla kolayca bağlantı kurabilen, dikkat ve çok yönlü karar verme becerilerine sahip, analitik düşünme becerilerine sahip, her şeyi hızlı isteyip hemen tüketebilen ve internete hakim konumda kişilerdir. Bu nedenle teknolojiyi temel bir gereksinim olarak görmektedirler.

"Yeni medya içeriği bağlamında uygulamalara erişim, gerçek zamanlı etkileşim, kullanıcı merkezli paylaşım ve sosyal iletişim gibi işlevleri içeren bir dinamiğe sahiptir (Cohen, 2011'den akt. Erişti, 2017, s.1)." Tüm bu fonksiyonlara sahip içerik üretirken aynı zamanda da tüketici olan kişi birçok iletiye ve mesaja maruz kalmaktadır. Mesaj bombardımanına maruz kalan kişinin algısına, tasarlanan ve yansıtılan gerçeklik hakim olmaktadır. Bu bağlamda medyada hedef kitleye sunulan içeriğin, kişinin algılarını şekillendiren çevresel bir uyarıcı olarak tasarlanmasının önemli olduğu söylenebilir (Ceng, 2018, s. 668). Öte yandan Ceng (2018, s. 669), sosyal medyanın kişiselleştirilmiş yönü, bilgiye erişimin hızlı, ucuz ve kolay bir hale gelmesi, konunun çok kaynaklı olması, mesajın kullanıcılar arasında yaygınlaşması ve etkileşimli iletişime olanak sunmasının algı yönetimi açısından mesajı etkili kıldığını belirtmektedir.

Mesajın etkinliğinin, mesajı ileten iletişim kanalı olmasına dayanarak, iletişimin görsel alanında öne çıkan konulardan birinin sosyal tasarımlar olduğu dikkat çekmektedir. Sosyal içerikli tasarımla mesaj iletilerek hedef kitle ile sosyal bir iletişim oluşturulmakta ve sosyal iletişim ile sürekli duyulan söylemler daha dikkat çekici, algılanır, ikna edici ve davranışsal değişikliklere yol açacak şekilde kitlelere ulaştırılmaktadır. Sosyal tasarımın, toplumların yönlendirilmesinde; çeşitli bilgi, olay ve fikirlerin yayılmasında önemli rol oynadığı söylenebilir (Tepecik & Çelik, 2015, s. 78).

"Medyada mesaj oluşturma sürecinde bireylerin tutum ve algılarını etkileyen önemli bir argüman da anlatı inşa etme yöntemi olan 'çerçeveler'dir (Ceng, 2018, s. 671)." Sosyal içerikli tasarımlar bağlamında kullanılan çerçeveler genellikle rehberlik eden, yol gösteren, bilgilendiren, duyuran, sağlık, çevre ve sosyal olaylarda yaptırım gücü oluşturma ve farkındalık yaratarak bilinçlendirme gibi görevleri üstlenen ve yerine getiren tasarımlardır (Tepecik & Çelik, 2015, s. 78). Bu çerçevelerin en önemli yansımalarından birinin de olağandışı durumlarda (*göç,* salgın, savaş, doğal afetler vb.) hazırlanan iletilerde kullanıldığı görülmektedir.

Algı yönetimi oluşturularak hazırlanan sosyal tasarımların önemli olduğu, özellikle de tasarım eğitimi verecek olan öğretmen adaylarının tasarım sürecine dahil olarak olağandışı durum iletilerinin planlanmasında ve yönetilmesinde etkin olabilmeleri gerekmektedir. Tepecik ve Çelik (2015, s. 86) tarafından da desteklenen görüşte, bu konuda alınacak eğitimin, tasarımcıların daha

nitelikli, yetkin ve amacına uygun ürünler üretme beceresine sahip, tasarımların hedef kitleye ve toplumsal gelişmelere uygun olarak, kendilerini geliştirebilmesine katkıda bulunabileceğini ifade etmektedirler.

Sonuç olarak; araştırmanın problemini sosyal medya odaklı tasarım sürecinde sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının görsel algı yönetimi çerçevesinde görsel sanatlar öğretmen adaylarına nasıl kazandırılabileceği oluşturmaktadır.

Sosyal Medya

İletişim, varlığının ilk kanıtlarından biri olan mağara resimlerinden başlayıp tarih içerisinde hiyerogliflere, matbaanın icadı ile başlayan geleneksel medyadan günümüz dijital teknolojileriyle erişilen yeni medyaya değin evrim geçiren bir süreç olarak tanımlanabilir. Yeni medya teriminin içinde yer alan 'yeni' kelimesi aslında yalnızca kronolojik bir nitelik olarak değil, başta iletişim olmak üzere tüm sistemlerin teknoloji ile paralel şekilde dijitale dönüşümü olarak ifade edilebilir (Yanık, 2016, 901). Bulunmaz (2011, s. 25), yeni medyayı internet teknolojisiyle birlikte bilgiye erişimdeki sınırların ortadan kalkması, dijitalleşen iletişim kanalları ve sosyal ağların hayatımızda edindiği yer olarak isimlendirmekte; teknolojiyle gelişen cihazların (tablet, bilgisayar, akıllı telefonlar) internet sayesinde sürekli olarak çevrimiçi olabilme özelliği sayesinde zaman/mekan fark etmeden interaktif olarak etkileşimde bulunulabilen sanal medya ortamları olarak tanımlamaktadır. Başka bir ifadeyle, yeni medyanın doğasında etkileşim, dijitallik, erişilebilirlik, hız, sanallık vb. özellikleri öne çıkmakta; teknolojik ilerlemenin entegrasyonu ve ulaşılabilirliğin artması ile insan hayatının neredeyse her anında kullanabildiği bir kavramı ifade etmektedir.

Yeni medya kavramına odaklanıldığında, içerik üretimi, etkileşim, metinlerarasılık, dijitallik ve multimedya gibi kilit unsurlarla karşılaşılmaktadır. Bu unsurlar şu şekilde açıklanabilir: Metinlerarasılık, geleneksel şekilde giriş gelişme sonuç bölümlerinden oluşmak yerine internete dayalı bir yapısal oluşumdur. Etkileşim, kişilerin bilgi ve veri alışverişini başlattığı ve sürdürdüğü bir durumdur. Dijitallik, dijital hatlar üzerinden kolay ve hızlı dolaşımı sağlayan medya fonksiyonlarından verilerin sayılara dönüştürülmesidir. Multimedya ise her türlü iletişim çeşidinin (görsel, sözlü, sözsüz gibi) ve farklı veri çeşitlerinin her birinin tek bir araçta toplanması şeklinde özetlenebilir (Taş, 2017, 62-64).

Çalışmanın uygulama öncesi sürecinde yapılan analizler sonucunda ulaşılması hedeflenen kitlenin yeni medya kullanıcıları olması, katılımcı öğrencilerle gerçekleştirilecek uygulama sürecinin multimedya içerikleri barındıran, dijitallik içeren ve etkileşimin öne çıkacağı tasarım çalışmaları olacağından yeni medya bağlamında çalışılmaya karar verilmiştir. Başka bir ifadeyle yeni medya, teknolojik ilerlemeler ve yenilikler içerisinde dijitalleşen bir dünyada çağı yakalama anlamında önemli bir gereksinim olarak görülmekte ve görsel içerik, işitsel içerik ve bilgi içeriği gibi bileşenleri (Kadıoğlu, 2013, s. 47) aracılığıyla etkileşimsellik, kullanıcı temelli içerik üretimine olanak sağlama, metinlerarasılık gibi kavramları bünyesinde barındırdığından dolayı seçilmiştir. Etkileşim ve yeni medya söz konusu olduğundan akla ilk olarak sosyal medya, sanal gerçeklik, elektronik yayınlar, dijital oyunlar vb. olarak sıralanabilir. Bu seçeneklerin arasından ise sosyal medya, yeni medyanın en etkili sosyal iletişim ve etkileşim alanı olarak öne çıkmaktadır (Ketizmen, 2019, s. 78). Bu bağlamda araştırmanın uygulama noktasında, uygulama aracı olarak yeni medyanın öne çıkan, en sık tercih edilen kollarından biri olan ve uygulama sürecinde etkileşim kavramının önemli yer kaplaması sebebiyle *sosyal medya* tercih edilmiştir.

Sosyal medyanın tanımı literatürde benzer ifadelerle karşımıza çıkmaktadır. Bununla ilgili olarak bir tanımı da "sosyal medyanın kelimeler, görüntüler (durağan ve hareketli) ve seslerin yapımına, ortak inşasına ve yayılmasına olanak sağlayarak teknolojiyi, sosyal etkileşimi entegre eden internet ve mobil temelli araçlar ve aletler" olarak Dabner, 2012'den aktaran Çalışkan ve Mencik yapmıştır (2015, s. 4). Durak ve Seferoğlu (2016, s. 526) ise sosyal medyayı benzer ifadelerle mobil teknolojilerin hızla ilerlemesinin, yeni medya araçlarının gündelik yaşama

girmesine daha fazla imkan tanıyarak bu araçların bilginin tüketilmesinin yanı sıra bilginin üretilmesine ve paylaşılmasına da uygun bir zemin sağladığı sosyal medya olarak nitelenen bu araçların özellikle etkileşim yönüyle öne çıktığı şeklinde açıklamıştır.

Sosyal medya, içeriğin özgürleşmesini sağlamakta ve insanların bilgiyi okuma ve yayma şeklini değiştirmekte; içerik üreticisi kullanıcıların kendi içlerinde kurdukları iletişime dayalı bir format sunarak, yayın tarzını çoktan çoğa bir model yönünde farklılaştırmaktadır (Koçak, 2012, s. 33). Diğer bir deyişle sosyal medya, gerçek kişilerin veya markaların tıpkı içinde yaşadıkları fiziksel dünyada olduğu gibi insanlarla etkileşime girebildiği, içerik oluşturabildiği, paylaşabildiği ve etkileşimde bulunabildiği internet tabanlı bir ortam olup; sosyo-ekonomik ve/veya sosyo-kültürel kimliği ne olursa olsun, teknoloji ve internete erişimi olan herkesin erişebildiği dijital bir dünya olarak tanımlanabilir.

Geleneksel medyada ses, görüntü, video ya da hepsinin yer ve zaman sınırlamalarına bağlıyken sosyal medyanın bu sınırları aştığını söyleyen Uluç ve Yarcı da (2017, s. 90) çalışmada değinilen geleneksel medya ve yeni medya/sosyal medya arasındaki temel farklardan birini tekrar ortaya koyarak görüşü desteklemektedir. Bilgiye ulaşmak isteyen kişilerin aynı zaman da bilgi üreticisi de olduğu bu yeni düzende kişisel olarak üretilen ve ortaya konan içerikler kısa sürede geniş kitlelere ulaşabilir (Ağrın, 2021, s. 89). Diğer medya araçlarına kıyasla bilginin çok daha fazla ulaşılabilir, etkileşimli ve esnek şekilde yayılmasına olanak sunması faktörlere bağlı olarak iletişim teknolojisinin gelişmesi sonucu değişen dünyada sosyal medyanın rolü ve önemi yadsınamaz (Hazar, 2011'den akt. Çalışkan & Mencik, 2015, s. 6). Bireylerin sosyal medya araçları aracılığıyla aynı zamanda üretici olduğu bu ortamda, sosyal medya odaklı içerik üretmek ve paylaşmak için benimsemesi gereken birtakım stratejiler bulunmaktadır. Sosyal katılımın yüksek olduğu bu sosyal medya araç ve ortamlarında reklam, tanıtım, pazarlama, geliştirme ve uygulama süreçlerinin planlanmasında bir sosyal medya stratejisi belirlemek ve bu stratejinin başarısını sağlamak önemlidir. Bu bağlamda sosyal medyanın kullanım amacının ve aracının tanımlanması, sistematik içerik üretiminde tutarlılığın sağlanması, hedef kitleye yönelik anlamlı görsel mesajların tasarlanması, iletişimin artırılması ve sosyal medya teknolojilerinin kontrol edilmesi önemlidir (Erişti, 2017, s. 10).

Sosyal medyanın her geçen gün artan kullanımı ile günümüzde geniş bir etki kazandığı, birçok alanda ve sosyal hayatta aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. "Sosyal medya araçları öncelikle iletişim amaçlı kullanılsa da son yıllarda giderek yaygınlaşması ve kullanım kolaylığı nedeniyle etkileşim, iş birliği, eleştirel düşünme, kaynak ve bilgi paylaşımı, öğrenme etkinliklerinde aktif katılım amacıyla da kullanılmaktadır (Özsavaş Uluçay, 2021, s. 313). Günümüzde sosyal ağların sadece bir iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda öne çıkan bir eğitim aracı olarak da düşünülmesi gerektiğini; sosyal medyanın, eğitim süreçlerini geliştirebilecek birçok özelliğe sahip olduğunu söyleyen Toğay vd. de (2013, s. 2) bu görüşü desteklemektedir. Bu özelliklerin başında kullanıcıların sadece tüketici değil aynı zamanda üretici olmaları nedeniyle öğretimi desteklemek/zenginleştirmek için kullanımı, eğitim sistemleri içinde içerik sağlama kapsamı ve tasarım öğrencileri için uygulama platformu gibi faktörler gelmektedir. Bunların yanı sıra sosyal bütünleşme, işbirlikçi içerik üretimi, içerik değiştirme, bilgi keşfi ve bilgi toplama gibi sosyal medyanın eğitimdeki faydaları da göz önünde bulundurulmalıdır (Özsavaş Uluçay, 2021, s. 313). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, sosyal medyanın tüm bireylerin hayatında hızla yayılması ve sosyal medyadan eğitim ortamlarında yararlanmasıyla elde ettiği büyük rolün yanı sıra sosyal medyayı günümüzde vazgeçilmez olarak görmek mümkündür (Kilis vd., 2014, s. 26).

Sosyal medyanın eğitim alanında kullanılma nedenleri arasında; öğrencilerin bilgiye ulaşma ve bilgiyi iletme aracı, birbirleriyle hızlı iletişim kurmanın alternatif bir yolu vb. nedenler bulunmaktadır. Sosyal medyanın eğitim süreçlerinde kullanılması, tüm bu amaç ve araçlara ek olarak içerik üretiminin ön planda olduğu görünen bir eğitim alanı vardır: güzel sanatlar eğitimi. Güzel sanatlar eğitimi alanında eğitim gören öğrenciler sosyal medyayı yalnızca bilgi edinme, haberleşme ve iletişim aracı vb. olarak değil, çalışmaları için örnekler bulabilmek (Özsavaş

Uluçay, 2017, s. 375), görsel kültür araştırmalarına kaynak aramak, içerik üretimlerini paylaşabilmek gibi amaçlarla kullanmaktadırlar. Çalışkan'ın (2019, s. 54) üniversite öğrencilerinin sosyal medyada içerik üretimi üzerine yaptığı araştırmasında öğrencilerin en sık kullandıkları sosyal medya araçlarında en sık yapılan eylemin arkadaşlarıyla haberleşmek olduğunu, arkadaşlarının paylaşım ve güncellemelerini, ayrıca içerik paylaşımlarını izlemek olduğunu ve sosyal ağlara kişisel görsel içerik ve tasarım ürünlerini paylaşmak olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum özellikle öğrencilerin sosyal medyayı sadece içerik tüketmek için değil, aynı zamanda içerik üretmek ve paylaşmak için de kullandıklarına bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Olağandışı Durum

Olağandışı durum kavramını tanımlayabilmek için önce "olağan"ın ne olduğunu tanımlanmalıdır. Türk Dil Kurumu'na göre olağan kelimesi olagelen, doğal, alışılmış olan, tabii, normal olan anlamına gelmektedir. Her zaman olan, alışılmış olan, doğal olan, rutin gibi kavramlarla da tanımlanabilir.

Olağandışı kelimesi, "kriz ve olumsuz gelişme", "istenmeyen zor durum", "bir işin, bir olayın geçtiği karışık aşama, aniden bozulma, birden oluşan kötüye gidiş ve tehlikeli an" gibi anlamlara gelmektedir (Şahinsoy, 2017, s.4). Olağandışı durum, genellikle bireyleri ve toplumları etkileyen ve insanların "normal" olarak adlandırdığı günlük yaşam süreçlerini kesintiye uğratan ve bozan bir olgu olarak adlandırılır. Kimi zaman ise doğal, meteorolojik bir kökenden kaynaklanan ve daha teknolojik ve antropojenik olarak çeşitlendirilebilen bir olay olarak tanımlanabilir (Koç Akgül, 2017, s. 20). Olağandışı durum, mevcut düzeni bozan ve yıkıcı nitelikler taşıyan beklenmedik ve ani bir olay olarak kendini gösterebilir. Bir kriz, afet olarak da tanımlanabilir ve insanların normal faaliyetlerini ve doğal yaşamını kesintiye uğratarak veya durdurarak etkileyen doğal, insan yapımı veya teknolojik bir olay olarak tanımlanabilir (Ergünay, 1996'dan akt. Altun, 2018, s. 2; Aydede'den akt. Kavoğlu, 2013, s. 53).

Olağandışı durumlarda hayatı kesintiye uğrayan birey ve toplum bu süreçte kişi ve kurumlar arasındaki iletişim eksikliğinden olumsuz etkilenmekte ve dolayısıyla iletişimin ihtiyacı/zorunluluğu ve önemi de en üst düzeye ulaşmaktadır. Olağandışı durum gibi alışılmadık durumlarda iletişim söz konusu olduğunda; olay tanımı, bilgi paylaşımı, kullanılan kaynaklar, iletişim araçları, iletişim teknolojileri ve medyayı içeren geniş bir alan tanımlanmıştır (Koç Akgül, 2017, s. 9). Bu bağlamda olağandışı durumlarda iletişim sürecine yön veren kişi/kuruluşlar iletişim süreçlerine ve medya ile iletişime odaklanmalıdır.

Olağandışı durumlarda sosyal medya, geleneksel medyanın gerilemesi ve son yıllarda yeni medyanın artan etkisiyle ortaya çıkmış bir iletişim aracı olarak görülebilmektedir. Sosyal medya, bireyler için sadece bir iletişim ve etkileşim aracı olmaktan çıkıp sosyallik, kendini ifade etme ve üretim gibi araçlar haline gelse de (Ceng, 2018, s. 669) olağandışı durumlarda bir iletişim ve etkileşim aracı olarak asıl işlevini yerine getirmektedir.

Sosyal medya araç ve teknolojileri, kullanıcıların hem kendi aralarında hem de üretici olan alıcı ile etkileşim yoluyla iletişim kurmasını sağlamakta; bu imkan dahilinde karşılıklı iletişim çerçevesinde bilgi paylaşımı yoluyla aktarım süreci söz konusu olmaktadır. Sosyal medya, esasen kullanıcılarını iletişimin ana paydaşları olan kullanıcı ve üretici yerine konumlandırmış ve bu konumlandırma birbirini hem üreten hem de tüketen yapısal bir formu betimlemek için kullanılmıştır. Geleneksel medya içeriğine kıyasla sosyal medya içeriği daha basit ve daha hızlı bir tasarım biçimi ile alıcı konumda olan kişilere ulaştırılabilmektedir (Eldem Anar, 2021, s. 1133-1138). Yani olağandışı durumlarda iletişim ve haberleşme ile ilgili olarak sosyal medya içerik üretiminin ve paylaşımının yapılabildiği ve etkileşimin üst düzeyde olduğu bir ortamdır.

Sosyal medya ortamlarının en karakteristik özelliklerinden biri, görsel bir paylaşım olarak ses, animasyon, video veya grafikler kullanılarak tek tek ve aynı anda kullanılabilen zengin içerik ve multimedya yapısıdır (Göker & Keskin, 2015, s. 872). Olağandışı durumlarla ilgili olarak sosyal

medyada üretilen ve paylaşılan içerikler, olağandışı durum mesajı olarak tanımlanabilir ve sosyal medyada üretilen her türlü içerik, aslında olağandışı durum mesajı oluşturmak için kullanılabilir.

Literatür olağandışı durum bağlamında incelendiğinde Türkiye'deki en öne çıkan afetlerin depremler, sel ve göç olduğu görülmektedir. Sosyal medya incelenirken, anlık yaşanan doğal afetlerden hemen sonra göç olgusuyla karşılaşılmaktadır. Son yıllarda Ortadoğu'da meydana gelen olağandışı durumlardan olan savaş ortamı ile tekrar alevlenen göç ve göçmen sorunu nedeniyle çalışmada olağandışı durum örneği olarak göç olgusu ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, çalışmanın türetildiği araştırmanın verilerinden çıkışla, eğitim fakültesinde öğrenim gören görsel sanatlar öğretmen adaylarına görsel algı yönetimi ve manipülatif unsurlarla sosyal medya odaklı tasarım sürecinde sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının olağandışı durum iletileri aracılığıyla kazandırılırken öğrencilerin sürece yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki temel sorulara cevap aranmıştır:

Görsel Sanatlar öğretmen adaylarının yeni medya bağlamında sosyal medya odaklı ileti üretmeye ilişkin görüşleri nelerdir?

Görsel Sanatlar öğretmen adaylarının sosyal medya ortamlarında olağandışı durum iletileri tasarlama sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Görsel Sanatlar öğretmen adaylarının sosyal medya ortamlarında olağandışı durum iletileri tasarlama sürecine ilişkin yaşadıkları sorunlar süreç içerisinde nasıl giderilebilir?

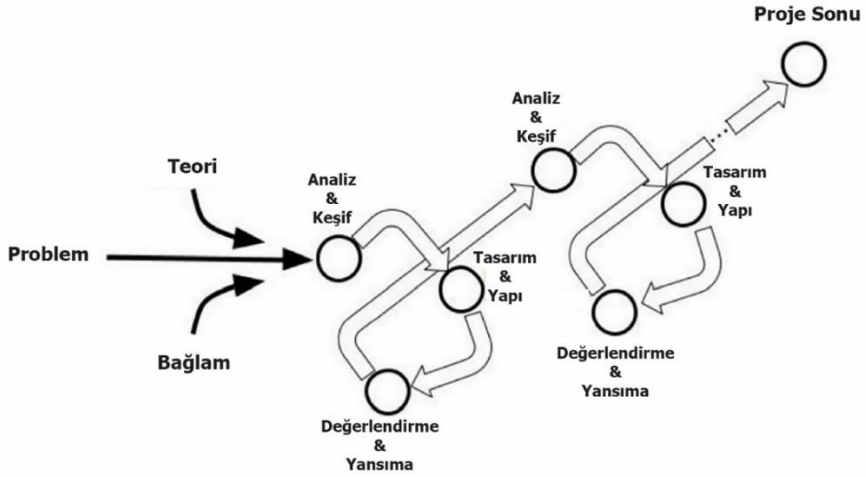
Araştırmanın Önemi

Alanyazına bakıldığında güzel sanatlar eğitimi alanında görsel sanatlar öğretmen adaylarının ve geleceğin tasarımcılarının görsel algı yönetimi çerçevesinde manipülatif unsurlar aracılığıyla sosyal medya odaklı olağandışı durum iletisi üretmeye dayalı bir süreç deneyimlemelerinin ve bu doğrultuda çok yönlü bakış açısı kazanma, tasarım süreçlerinde araştırma yapma, analiz etme ve sorgulama becerilerinin geliştirilmesi ve tasarım dillerinin çeşitlilik kazanması gibi nedenlerden dolayı bu çalışma pek çok açıdan önem taşıdığı söylenebilmektedir. Çalışma, türetildiği araştırma içerisinden sadece öğrencilerin sürece ilişkin görüşleri, süreçte yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların süreç içerisindeki çözümlerine odaklanmış olup, görsel sanatlar öğretmen adayları ve geleceğin tasarımcılarının yeni bir süreç deneyimlemelerinin, bu deneyimi yaşarken karşılaştıkları sorunların ve bu sorunları çözme yollarının gerek mesleki gelişim gerekse mesleki yeterlik bağlamında önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın yöntemi tasarım tabanlı araştırma olarak desenlenmiştir. Tasarım tabanlı araştırmanın doğasında çok sayıda veri toplama ve analiz edilme süreci olup, buna bağlı olarak uzun süreli olarak uygulama gerektirmektedir. Wang ve Hannafin (2005, s. 6-7) tasarım tabanlı araştırmayı yinelemeli şekilde yapılan analiz, tasarım, geliştirme ve uygulama süreçlerinin araştırmacılar ve katılımcılar arasında iş birliğine dayalı olarak, tasarım ilkeleri ve kuramlarının geliştirilmesine ve eğitim uygulamalarını iyileştirmeye yönelik yapılan sistematik ve esnek bir araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadırlar.

Şekil 1: Tasarım Tabanlı Araştırma Basamakları (Armstrong, Dopp ve Welsh, 2011)

Araştırmacı, uygulamaları tasarım süreci boyunca sistematik olarak müdahaleler tasarlar ve uygulamaya geçirir. Elde ettiği verilere göre müdahalelerini geliştirerek uygulamaya devam eder. Sürecin yeterince geliştiği kanısına varana kadar bu işlemi döngüsel olarak devam ettirir (Kuzu vd., 2011, s.23). Yani tasarım tabanlı araştırmada süreç, bir sonuca varana dek kendi içerisinde sürekli ve döngüsel olarak değişip dönüşmektedir. Bu özelliği nedeniyle tasarım tabanlı araştırmanın tasarım süreçlerinde sürekli dönüte ve teyide bağlı sistematik yapısına bağlı olarak tutarlı ve oldukça faydalı bir yöntem olduğu söylenebilir (Campanella & Penuel, 2021, s. 6).

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını, güzel sanatlar eğitimi grafik anasanat alanında önceki yıllarda aldıkları temel tasarım ders yeterliklerine sahip olan ve Covid-19 pandemi sürecinin etkileriyle ilgili sosyal medya üzerinden olağandışı durum iletisi hazırlama deneyimine sahip oluşlarından çıkışla 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Güz ve Bahar Dönemi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Grafik Anasanat dalı 'Grafik Tasarım V" ve "Grafik Tasarım VI' dersini seçen 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmada etik nedenlerden dolayı öğrencilerin kimliklerini ortaya çıkarmamak için kendi isimleri yerine araştırmacı tarafından planlanan kod isimler verilmiştir. Araştırmanın bulgularında yer alan çeşitli nitel verilerde öğrencilerin tasarımlarında ve tasarım analizleri gibi dokümanların her birinde öğrencilerin isimleri kodlanarak ilgili dokümanlarda yer almış, doğrudan verilmemiştir. Araştırmanın uygulama grubunu oluşturan 9 Grafik Anasanat Atölye öğrencisinin kodları şu şekilde oluşturulmuştur; Ayşe, Begüm, Cem, Hasan, Hatice, Meltem, Şahin, Yaprak, Emir.

Veri Toplama Araçlar ve Süreci

Tasarım tabanlı araştırma yönteminin uzun soluklu ve derinlemesine uygulanan doğası gereği veri toplama araçlarının çoklu olarak kullanılmasını gerektirir. Bu sebeple çalışmada nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılan alanyazın taraması, görüşme, gözlem, doküman incelemesi, video ve ses kayıtları, ürün incelemesi, araştırmacı günlüğü ve katılımcı günlüğü kullanılmıştır.

Alanyazın taraması, ilgili çalışmaya yönelik olarak diğer uygulayıcıların ürettikleri bilgilere ulaşılması, değerlendirilmesi ve yorumlaması ile mevcut durumun anlaşılması için uygulanan sistemli bir süreçtir (Booth vd., 2012'den akt. Karasar, 2016, s. 94). Çalışmanın

alanyazın taraması, çalışmanın temelini oluşturan yeni medya, sosyal medya, sosyal medyada algı yönetimi ve manipülatif süreçler, olağandışı durum kavramı, olağandışı durumlarda iletişim, sosyal medyada kamusal alan pedagojisi, olağandışı durum iletisi bağlamında göç olgusu ve tüm bu başlıklar kapsamında eğitim konusunda yorumlanması ile kullanılmıştır.

Görüşme, nitel çalışmalarda en sık tercih edilen veri toplama araçlarından birdir ve insanların deneyimlerini, bakış açılarını, fikirlerini ve algılarını ortaya koymak için kullanılan önemli bir araçtır (Bogdan & Biklen, 1992'den akt. Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 42). Görüşme, sözlü iletişim aracılığıyla ve en az iki kişi arasında gerçekleşen; bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, tutum ve davranışlarını ve bunların nedenlerinin öğrenilmesindeki en kestirme yollardan birisidir (Karasar, 2016, s. 210). Görüşmenin yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, bireysel görüşme, odak grup görüşmesi vb. olarak çeşitli şekilleri bulunmaktadır ve bu çalışmada görüşme tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmeleri kullanılmıştır. Araştırmada süreç kapsamında 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz dönemi sonunda 1 adet ve 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde dönem boyunca 3 ayrı odak grup görüşmesi; yine bahar döneminde 2 ayrı yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin soruları, araştırma kapsamında belirlenen ve 3 alan uzmanından oluşan geçerlik komitesi tarafından revizelerle onaylanmış ve uygulanmıştır. Görüşmeler katılımcıların izni ile ses kaydı altına alınmış; bu çalışmanın kapsamında olan sorular ve elde edilen verilerden ulaşılan temalar "bulgular" başlığı altında verilmiştir.

Gözlem, bir ortamda oluşan veya gelişen davranışı detaylı olarak tanımlamak ve anlamlandırmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Kişilerin davranışlarının doğal ortamları içerisinde gözlenmesi, bu davranışların gerçekçi, detaylı ve bütüncül şekilde incelenmesi bu yöntemin önkoşuludur (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.173). Çalışmada uygulamanın yapıldığı süreç boyunca katılımcı gözlem süreci uygulanmıştır. Katılımcı gözlem süreci, sosyal bir ortamın parçası olarak, araştırmacının bir durumun birçok yönünü sistematik ve ayrıntılı bir şekilde gözlemlemesi, deneyimlemesi ve bilinçli olarak kaydetmesi bakımından önemli bir veri toplama aracı olarak tanımlanmaktadır (Glesne, 2015, s. 85-91).

Doküman incelemesi ise gözlem ve görüşme tekniklerine ek bir veri toplama tekniği olarak kullanılmakta olup; toplanan verilerin çeşitlendirilmesi ve çoğaltılmasıyla birlikte araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini de önemli ölçüde arttırmaktadır. İncelenecek dokümanlar yalnızca literatürde yer alan belgelerden ibaret olmamakta; araştırmacı ve katılımcı günlükleri, video ve fotoğraf kayıtları vb. veriler de doküman analizine konu olabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.189-190). Çalışmada doküman incelemesi olarak video ve ses kayıtları, öğrenci ürünleri, araştırmacı ve öğrenci günlükleri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın uygulama sürecinin tamamlanmasıyla elde edilen tüm verilere mikro düzeyde tematik ve betimsel analiz yapılmış ve anlamlı bütünler oluşturularak yorumlanmıştır. Ardından süreç içerisinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmelerinden elde edilen ve toplamda 608 dakika süren veriler öncelikle video ve ses kayıtları üzerinden deşifre edilerek metin haline getirilmiş, sonra NVivo Pro 12 nitel veri analiz programı aracılığıyla kod ve tema oluşturularak tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Tematik analiz sürecinde temalara ulaşma işlemi öğrenci görüşlerinden yola çıkılarak tümevarımsal olarak anlamlı ve tutarlı olacak şekilde kodlanarak oluşturulmuştur. Analizler sonucunda 3 adet ana tema altında toplamda 30 adet alt temaya ulaşılmış olup; ana temalar birbirinden farklı birer başlık olarak değerlendirilmiştir. Bu temalar çalışmanın ortak yazarı ve çalışmanın türetildiği araştırmanın danışmanı olan alan uzmanı tarafından değerlendirilip onaylanmıştır. Kod ve temalara ayrılan veriler bütüncül bir bakış açısıyla incelenerek tümevarımsal olarak yorumlanırken öğrencilerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik araştırmanın ortamının ve araştırmanın etkilendiği unsurların sunulmasıyla anlam kazanmaktadır; dolayısıyla geçerlik ve güvenirliğin, toplanan veri kaynaklarına, uzman görüşlerine ve araştırmanın kendi içinde tutarlı olmasına bağlı olduğu söylenebilir (Koç, 2016, s. 149).

Araştırma ortamında uzun süre katılımcı olarak kalmak, araştırma ortamını, yapılan işleri, sebep sonuç ilişkisini, katılımcıları gözlemek ve katılımcılarla yapılan görüşmeler de geçerliği ve güvenirliği yansıtmak açısından büyük önem taşımaktadır (Özden & Durdu, 2016, s. 152).

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliği için çalışma grubu uygulama öncesi süreçte 14 haftalık ders süreci boyunca katılımcı gözlem yoluyla gözlemlenmiş ve hem 14 haftalık uygulama öncesi süreçte hem de 16 haftalık uygulama süreci boyunca toplam 4 odak görüşmesi ve 2 yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış; ayrıca alan uzmanlarıyla da uygulama süreci boyunca 2 kez geçerlik toplantısı yapılmıştır.

Araştırmanın geçerlik toplantıları, uygulamanın yapıldığı dönem olan 2020 – 2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde ve 2 kez olmak üzere yapılmıştır. Geçerlilik komitesi, alanlarında uzman olan Prof. Dr. Suzan Duygu Erişti, Prof. Necla Coşkun ve Dr. Öğr. Üyesi Asuman Kaya'dan oluşmuştur.

Etik Kurul Kararı

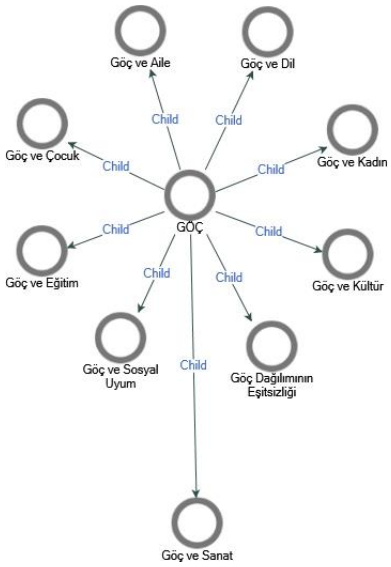
Bu çalışma için araştırmanın yapıldığı doktora tezi kapsamında Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 03.11.2020 tarihli ve 60406 numaralı karar ile etik onay ve yazılı izin alınmıştır.

Bulgular

Çalışmanın yürütüldüğü 2021 – 2022 eğitim öğretim yılı güz ve bahar dönemi sürecinde içinde bulunulan ve olağandışı durum olarak nitelendirilebilecek Covid-19 pandemisi sebebiyle dersler online olarak yürütüldüğünden derse katılan her katılımcının (dersin yürütücüsü ve araştırmacı da dahil olmak üzere) kendi ortamından internet ve bilgisayar/telefon/tablet aracılığıyla Anadolu Üniversitesi Öğrenme Yönetim Sistemi'ne (MERGEN) ve Zoom adlı online toplantı uygulamasına bağlanmasıyla yürütülmüştür. Bu sebeple çalışma ortamında fiziki bir ortamdan bahsedilememektedir. Buna bağlı olarak fiziki bir sosyal ortamdan da bahsetmek mümkün olmamakla birlikte sanal olarak kendiliğinden oluşan bir sosyal ortamdan söz edilebilmektedir.

Uygulama süreci öncesi yapılan katılımcı gözlem süreci için öğrencilerin uzaktan eğitime bağlı olarak yaşadıkları genel performans ve motivasyon düşüklüğünün süreç içerisinde derse katılımın arttırılması için geliştirilen birtakım stratejiler doğrultusunda giderildiği, öğrencilerin ödev ve sorumluluklarını yerine getirdiği, ders süreci boyunca hedeflenen ilerlemenin kaydedildiği söylenebilmektedir. Çalışmanın bir sonraki aşaması olan uygulama süreci için öğrencilerden kazanmaları istenilen deneyim kazandırılmış ve özellikle teknik alt yapı (program bilgisi) oluşturulmuştur.

Çalışmanın uygulama sürecinde ilk olarak olağandışı durum örneği dersin yürütücüsü ve araştırmacı tarafından henüz çok yeni ya da güncelliğini yitirmiş bir konu yerine ülkemizde yeterince uzun süredir gündemde olan ve öğrencilerin de birebir olarak deneyimlediği ve fikir sahibi olduğu *göç* olgusu olarak belirlenmiş, dönemin başında da öğrencilerin oy birliğiyle kabul etmesiyle seçilmiştir. Konu üzerine yapılan beyin fırtınaları sonucunda katılımcı öğrencilerin göç ana teması altında hangi alt temalarda çalışılacağı sorusuna dair Şekil 2'deki sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil 2: Göç Ana Teması ve Alt Temaları

Şekil 2'de görüldüğü üzere katılımcı öğrencilerin çalışmak üzere seçtikleri alt temalar: Göç ve Aile, Göç ve Çocuk, Göç ve Dil, Göç ve Eğitim, Göç ve Kadın, Göç ve Kültür, Göç ve Sosyal Uyum, Göç Dağılımının Eşitsizliği, Göç ve Sanat olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin seçtikleri alt temalara ulaşmalarındaki etkenler arasında ise çalışmanın gözlem döneminde yürütülen projelerle bağlantılı olduğu bilinmektedir. Örneğin gözlem sürecini kapsayan güz döneminde "Eğitimde Fırsat Eşitsizliği" konusunda çalışan öğrenci uygulama sürecinde "Göç ve Eğitim" alt temasını, "Türkçe'nin Doğru Kullanımı" konusunda çalışan öğrenci ise "Göç ve Dil" konusunda çalışmak istemiştir.

16 hafta boyunca süren yoğun ve sistematik uygulama süreci içerisinde ayrıca uygulama dönemi öncesi araştırmacı tarafından yapılan katılımcı gözlem aşamasında öğrencilerin birtakım eksiklikleri olduğu gözlemlenmiş ve bu doğrultuda araştırmacı ve dersin yürütücüsü tarafından öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak çalışmanın uygulama dönemi içerisinde gerçekleştirilmek üzere bazı çalıştay ve seminerler planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalıştay ve seminer etkinliklerine ait tarih bilgisi ve gerçekleştiren alan uzmanlarının adları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Gerçekleştirilen Çalıştay ve Seminerler

Tarih	Çalıştay/Seminer	Alan Uzmanı
05.03.2021	Sosyal Medya Yönetimi	Serap Uğur
12.03.2021	Göç Çocuklarının Öğretmeni Olmak	Rukiye Baltacı
19.03.2021	After Effects I	Alican Yalçın
26.02.2021	After Effects II	Alican Yalçın
16.04.2021	Göç Serisi Üzerine	Raşit Altun
21.05.2021	Sanat ve Sosyo-Kültürel Yansımalar	Ezgi Bakçay

Planlanan ve gerçekleştirilen tüm etkinliklerin öğrenciler üzerinde online eğitimin neden olduğu performans ve motivasyon eksikliğinin giderilmesinde de öne çıktığı ve yararlı olduğu gerçekleştirilen odak grup ve yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrencilerden bazılarının "Gerçekleştirdiğimiz çalıştaylar sayesinde süreci doğru analiz edebilme yeteneğine ve farkındalığına kavuştuğumu düşünüyorum artık. Çünkü daha önce sosyal medyayı nasıl

yönetmemiz gerektiğini bilmediğimizi, göçmen çocukların neler yaşadıklarından haberimiz olmadığını, program bilgi ve becerimizin kısıtlı olduğunu ve göç gibi farkındalık temelli konulara sanatsal bir pencereden bakarken nasıl sorgulamalar yapmamız gerektiğini derinlemesine kavrayamamışız ama bu çalıştaylar çok yerinde ve tam ihtiyaç duyduğumuz konular oldu." şeklindeki yorumlarından anlaşılmaktadır.

Öte yandan çalışmanın uygulama sürecini kapsayan dönem boyunca 3 adet odak grup görüşmesi ve 2 adet yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Tüm görüşmeler 3 adet alan uzmanından oluşan geçerlik komitesinin onayladığı ve düzenlediği sorular üzerinden yapılandırılmıştır.

Tablo 2: Görüşmelerin Tarihleri ve Çeşitleri

Tarih	Görüşme Çeşidi
07.05.2021	1. Odak Grup Görüşmesi
11.05.2021	1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme
25.05.2021	2. Odak Grup Görüşmesi
28.05.2021	3. Odak Grup Görüşmesi
30.05.2021	2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Süreç boyunca araştırmaya katılan 9 katılımcı öğrenci ile yapılan ve Tablo 2'de gösterilen 3 odak grup görüşmesi ve 2 yarı yapılandırışmış görüşme sırasıyla ve düzenli olarak değil, dersin doğal akışına uygun olacak şekilde dersin yürütücüsü ve araştırmacı tarafından uygun olduğu zaman ve çeşit olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş; video ve ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler araştırmacı tarafından önce deşifre edilerek metin haline dönüştürülmüş, ardından Nvivo 12 programı aracılığıyla kod ve temalar belirlenmiş ve tematik analiz yöntemiyle bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda sırasıyla şu bulgular elde edilmiştir: "Sosyal Medya Deneyimleri" ana teması, "Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunlar" ana teması ve son olarak "Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunların Çözümü" ana temasına ulaşılmıştır.

Sosyal Medya Deneyimleri Ana Teması:

İkinci odak grup görüşmesi kapsamında sorulan sorular neticesinde elde edilen ana temaya ilişkin olarak; 25.05.2021 tarihinde, dersten hemen sonra ve tek oturum olmak üzere Zoom uygulaması üzerinden canlı görüşme esnasında aynı anda Mentimeter uygulaması kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 11.05.2021 tarihinde yapılan 1. yarı yapılandırılmış görüşme sonrasında aynı soruların da yer aldığı 2. odak grup görüşmesi, hem araştırmacının öğrenci yanıtlarından ulaştığı tematik analiz bulgularıyla karşılaştırma hem de yanıtlarını kendi kelime seçimleriyle ifade ettiklerinde ulaşılacak sonuçların paralelliğini ölçme amacıyla yapılmıştır.

Mentimeter sisteminde katılımcı öğrenciler eş zamanlı olarak uygulamaya giriş yapar, ardından sorulan sorunun cevabı olarak tek kelimelik ve/veya kelime grubuyla soruya karşılık gelen kelimelerle cevap vermeleri istenir. Katılımcı öğrencilerin verdiği yanıtlar anonim olarak ve otomatik şekilde kelime bulutu olarak gösterilmektedir. Bu uygulama katılımcı öğrencilere dersin yürütücüsü tarafından link gönderilerek kısaca anlatıldıktan sonra kullanılmıştır. Tüm öğrenciler yapmaları gereken adımları anladıklarını sözlü olarak ifade ettikten sonra uygulamanın gerçekleştirilme aşamasına geçilmiştir.

Öğrencilere yöneltilen soru "Sosyal medya deneyimlerinin ne/nasıl olduğu" olmuştur. Bu bağlamda ortaya çıkan sonuçlar Şekil 3'te gösterildiği gibi şu şekildedir:

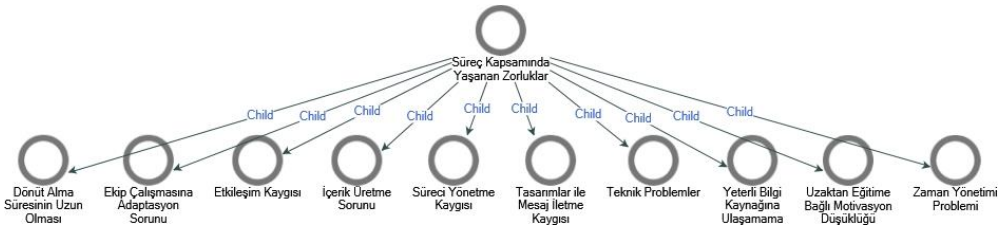
Şekil 3: Sosyal Medya Deneyimleri Ana Teması ve Alt Temaları

Öğrencilerin sosyal medya odaklı çalışılmaya yönelik olarak seçtikleri "grafik tasarım", "hedef kitle", "sürdürülebilir içerik", "zamanlama kontrolü", "veri görselleştirme", "grupla çalışma uyumu", "duygu aktarımı", "görsel hitabet", "ilişkilendirme", "düzen", "görsel bütünlük", "konsept", "kurumsal disiplin" gibi kelimeler öne çıkmıştır. Öne çıkan kelimeler incelendiğinde öğrencilerin sosyal medya odaklı çalışmayı kavramaya başladıkları, bununla ilgili bir farkındalık geliştirdikleri söylenebilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi yapılan gözlem döneminde elde edilen bulgular ışığında sosyal medya odaklı çalışma konusunda her ne kadar deneyimleri olsa da ön yargılı oldukları bilinmekte; bu çalışma sayesinde sosyal medya deneyimlerinin aslında alanlarında ne kadar önemli ve gerekli olduğunu fark ettikleri ortaya çıkmıştır. Gerek öznel gerekse tasarımcı bakış açılarıyla yorumladıkları sözcükler ve söz öbeklerinden anlaşıldığı üzere sosyal medya deneyimlerinin olumlu bir sonuca ulaştığı söylenebilmektedir.

Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunlar Ana Teması:

Araştırmacı tarafından dönem sonunda olmak üzere 29.05.2021 ve 30.05.2021 tarihlerinde 2. yarı yapılandırılmış görüşme yine iki ayrı günde yapılmıştır. Öğrencilerin müsaitlik durumlarına göre randevulaşılan görüşme, belirlenen günler ve saatlerde gerçekleştirilmiştir.

Sosyal medya odaklı yürütülen süreçlerini tamamlayan öğrencilere ilk olarak "tüm süreç boyunca yaşadıkları zorluklar ve problemler" sorulmuştur. Bu bağlamda ortaya çıkan sonuçlar Şekil 4'te gösterildiği gibi şu şekildedir:

Şekil 4: Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunlar Ana Teması ve Alt Temaları

Elde edilen veriler ışığında "Süreç Kapsamında Yaşanan Zorluklar" ana temasına altında "Etkileşim Kaygısı", "Süreci Yönetme Kaygısı", "Yeterli Bilgi Kaynağına Ulaşamama", "Teknik Problemler", "Dönüt Alma Sürelerinin Uzun Olması (anında dönüt beklentisi)", "Ekip Çalışmasına

Adaptasyon Sorunu", "Tasarımlar ile Mesaj İletememe Kaygısı", "Uzaktan Eğitime Bağlı Motivasyon Düşüklüğü" ve "Zaman Yönetimi Problemi" alt temalara varılmıştır.

Yaşadıkları veya karşılaştıkları sorunları ve zorlukları süreç içerisinde hem derslerde hem araştırmacı ile Whatsapp uygulaması üzerinden hem de daha önce gerçekleştirilen görüşmelerde de belirten öğrencilerden bütüncül bir yaklaşımla anlatmaları istenmiştir. Bu doğrultuda alınan cevaplardan ilk olarak "Etkileşim Kaygısı" ve "Tasarımlar ile Mesaj İletememe Kaygısı" alt temalarına ulaşmada Ayşe'nin "Hocam bir bütün oluşturamıyordum yani mesajımı veremiyordum ama onlardan kurtuldum yani sildim ve yeniden başladım. Üçlü konseptli bir tasarım yapmaya karar verince daha kolaylaştı aslında işim. Etkileşim alamamaktan korkmuştum en başta." cümleleri, Hatice'nin "(…) tasarımsal süreçte sorun yaşadım. İfade gücünde, mesaj gücünde yaşadım sanırım başlarda, mesajı iletememekten korktum" cümleleri ve Yaprak'ın "(…) bazen derdimi nasıl anlatacağımı bilemedim tasarımlarımda, yani vermek istediğim mesajları verebildim mi diye çok sorguladığım oldu." cümleleri öne çıkmıştır.

"Süreci Yönetme Kaygısı" ve "Zaman Yönetimi Problemi" alt temalarında ise Cem: "Hocam ben galiba en çok süreci yönetmekte sorun yaşadım. Bununla ilgili çok kaygılandım. Zamanı da yönetemedim başlarda." şeklinde, Şahin de "Hocam daha önce de söylediğim gibi projeyi tam anlamıyla organize edebilmekti yani zamanı yönetme konusunda çok kaygılandım." olarak ve Yaprak ise "İlk olarak zaman zorluğu yaşadım, diğer derslerimiz de yoğundu, yetiştirme zorluğu yaşadım bir programa oturtana kadar kendimi." diyerek süreçte yaşadıkları kaygıları dile getirmişlerdir.

En çok bahsedilen ve tüm süreçte en öne çıkan problem olarak "Yeterli Bilgi Kaynağına Ulaşamama" alt temasına Cem özellikle "kaynak bulmakta çok zorlandığını" vurgulaması, Ayşe ise "(…) sonrasında araştırmalar yaptım ama bunlar daha çok beyin göçüyle alakalı sebeplerdendi, bizim ülkemize gelen Suriyeli vb. göçmenlerle ilgili sorunlar çıkmıyordu, onlarla alakalı çok makale ya da dergilerden kesitler bulamadım." değinmesi ve Hasan'ın "Aslında biz göçmen öğrenci sayısına yani istatistiki bilgilere yoğunlaştık ama mesela mezun sayısını bulamadık, çok araştırdık gerçekten ama ulaşamadık yani kaynak sıkıntısı çok yaşadık hocam, bu kadar göç alan bir ülkede bunların sayılarının tutulmaması veya bize sunulmaması çok garip geldi. Mailler attık, ulaşmaya çalıştık ama bir geri dönüş de alamadık (Hasan, 30.05.2021)" ifadeleriyle ulaşılmıştır.

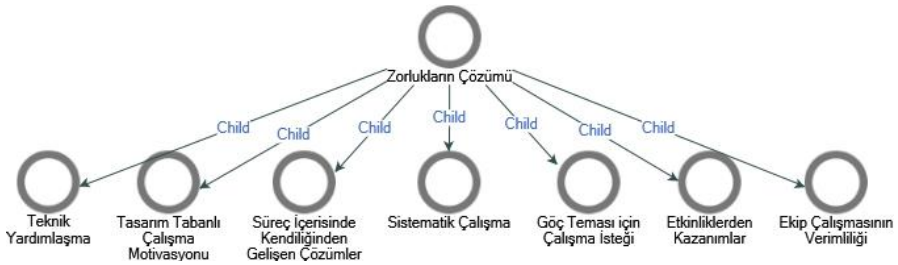
Sürecin başında öne çıkan sorunlardan biri olduğu bilinen "Ekip Çalışmasına Adaptasyon Sorunu" alt temasıyla ilgili olarak Begüm'ün "Bende de herkeste de bir adaptasyon sorunu oldu çünkü daha önce hiç grup olarak çalışmamıştık." şeklindeki yorumu ve Meltem'in "Grup olarak çalışmanın ve dil bütünlüğü yakalamanın kaygısını yaşamaktı çünkü bu zamana kadar hep bireysel çalıştık, evet biz Hasan ile grup olarak çalışıyoruz uzun zamandır ama bahsetmek istediğim şey tek bir proje altında birbirimizle bir ekip olarak böyle sınıfça çalışmak. Kendi tasarım dilimden çıkmam gerekti, bunda biraz bocaladım (Meltem, 29.05.2021)" şeklindeki cevabıyla değerlendirilmiştir.

Yine sürecin başında karşılaşıldığı bilinen problemlerden olan "Teknik Problemler" ile ilgili olarak Ayşe: "Kendi bilgisayarım yoktu hocam bir de eski bilgisayarda çalışmaya çalışıyordum anneannemde kalıyordu çalışmalarım" şeklinde cevap vermiş, Yaprak da "Teknik problemler yaşadım bilgisayarım bazen kaldırmadı, sürekli yeni kayıt da iyice yavaşlattı." olarak verdiği cevabıyla durumunu bildirmiştir.

Son olarak "Dönüt Alma Sürelerinin Uzun Olması" ve "Uzaktan Eğitime Bağlı Motivasyon Düşüklüğü" alt temaları için Begüm'ün "Zaten evdeyiz hiçbir şey yapasımız gelmiyor, o yüzden zorlandım motivasyon bulamadım uzun süre." ve Emir'in "(…) hocam sürekli dönüte bağlı çalışmak çok zorladı beni ama zaman kaybetme açısından diyorum uzaktan eğitim yüzünden yani." yanıtları dikkate alınmıştır.

Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunların Çözümü Ana Teması:

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen 2. yarı yapılandırılmış görüşmenin devamında öğrencilere "Yaşadıkları zorlukları ve problemleri nasıl aştıkları" sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler doğrultusunda "Zorlukların Çözümü" ana temasına ulaşılmıştır. Öğrencilerin yanıtları ise "Tasarım Tabanlı Çalışma Motivasyonu", "Ekip Çalışmasının Verimliliği", "Süreç İçerisinde Kendiliğinden Gelişen Çözümler", "Teknik Yardımlaşma", "Sistematik Çalışma", "Göç Teması için Çalışma İsteği" ve "Etkinliklerden Kazanımlar" alt temaları altında sınıflandırılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Şekil 5'te gösterildiği gibi şu şekildedir:

Şekil 5: Sosyal Medya Ortamlarında Olağandışı Durum İletileri Tasarlama Sürecinde Yaşanan Sorunların Çözümü Ana Teması ve Alt Temaları

"Tasarım Tabanlı Çalışma Motivasyonu" ve "Ekip Çalışmasının Verimliliği" alt teması için ders içerisinde tasarım tabanlı araştırma yöntemi anlatıldıktan sonra sınıfın hiç ekip olarak çalışmamasına dayalı olarak tereddütler yaşandığı gözlemlenmiş ve bir önceki soruda bu durumun bir problem olarak tanımlandığı görülmektedir. Süreç içerisinde aslında birbirlerinin fikirlerinden ne kadar yararlanabildiklerini fark ettikleri noktada bundan çok keyif aldıkları, çok yardımı olduğu hem bireysel hem ekip olarak daha hızlı geliştikleri ve ilerledikleri gözlemlenmiştir. Nitekim Cem'in "Konuya farklı açılardan bakmaya başlayarak çözdüm içerik konusunda, arkadaşlarımdan da aldığım yorumlar ve yönlendirmeler doğrultusunda oturttum hikayemi ve bu sayede hızlandım ve çözdüm bu sorunları." ve Meltem'in "Sonradan toparladık, içselleştirdik. Sizin sayenizde ve dönütlerinizde oldu bu biraz da. Tasarım tabanlı diyorduk değil mi birbirimize de yorum yaparak geliştik ve etkinliklerimiz sayesinde olayı çok daha iyi kavradım sonra çok zevk aldım." şeklindeki söylemleri doğrultusunda bu alt temalara ulaşılmıştır.

"Teknik Yardımlaşma" alt temasına ilişkin olarak görüşlerini bildiren Yaprak: "(…) hocam bir de ben daha önce de söylemiştim programlar olarak çok eksiktim, arkadaşlarımdan gerideydim ama bu süreçte hep destek oldular, öğrettiler bana, çok yardımcı oldular." demiş, Hatice'nin "hocam programlara hakimim ama kaydetme formatlarına değilmişim bu konuda arkadaşlarımdan da sizden de yardım aldım çok teşekkür ederim" şeklindeki söylemleriyle alt temaya ulaşılmıştır.

Bir sonraki alt tema olan "Sistematik Çalışma" ile ilgili olarak Şahin: "Sistematik çalışmaya başlayınca da her şeyin üstesinden geldim hocam." demiş ve Hatice de "(…) hocam aslında zaman yönetimi sorunumuz düzenli çalışmamaktanmış, süreç ilerledikçe daha sistematik çalışmaya başladık ve bence bu sorunu böyle çözdük" diyerek görüşü desteklemiştir.

Süreçle ilgili öne çıkan kazanımlardan olması beklenen olağandışı durum örneği ile ilgili farkındalık yaratmanın motivasyon kazandırmasıyla ilgili olan "Göç Teması için Çalışma İsteği" ve "Etkinliklerden Kazanımlar"ın oluşturulduğu da Hasan'ın "(…) bir de hocam farkındalık yaratmayı hedeflediğimiz bir çalışma olunca daha çok çalışmak istedim. Yani göç konusu çok güzeldi farkındalık yaratmak için, beni motive etti" yanıtı, Şahin'in "(…) etkinlikler de dahil oldukça yapabildiklerimiz arttı ve farkındalık yaratmamız etkileşimlerimizle arttı bu da bize bu konuyla ilgili daha çok çalışma isteği verdi hocam" yanıtı ve Emir'in "After Effects problemimizi çözdük

etkinlikler sayesinde, oturdu kafamızda programın çalışma prensibi. Sonra da yapabilmenin şevkiyle motivasyon kazandık" şeklindeki ifadeleriyle ortaya çıkmıştır.

Geride kalan diğer tüm problemlere ilişkin sorunların zaman içerisinde kendiliğinden geliştiğine yönelik olarak elde edilen veriler doğrultusunda ise "Süreç İçerisinde Kendiliğinden Gelişen Çözümler" alt temasına ulaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda, görsel algı yönetimi ve sosyal medya odaklı tasarım sürecinde, eğitim fakültesinde öğrenim gören görsel sanatlar öğretmen adaylarına sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının olağandışı durum iletileri aracılığıyla kazandırıldığı düşünülmekte; öğrencilerin bu süreç içerisindeki görüşleri, yaşadıkları problemler ve çözümlerinden elde edilen veriler aracılığıyla bu sonuca ulaşılmaktadır. Aynı zamanda araştırma sürecinde tasarım tabanlı araştırma ile geliştirilen ürün temelli süreçten sağlanan yaygın etki ve öğrencilerin kazanımları şu şekilde özetlenebilir:

- Öğrencilerin bütüncül bir süreç tasarlama ve yönetmeyle ilgili bilgilendikleri ve farkındalık kazandıkları,
- Öğrenci görüşlerinden çıkışla gerek öznel gerekse tasarımcı bakış açılarıyla kendilerini ifade ettikleri söz öbeklerinden anlaşıldığı üzere sosyal medya deneyimlerinin olumlu bir sonuca ulaştığı,
- Öğrencilerin sosyal medya odaklı içerik üretme süreci ve sosyal medya yönetimi sürecine ilişkin başarılı bir süreç yapılandırdıkları ve bilgilendikleri ve farkındalık kazandıkları,
- Öğrencilerin süreç içerisinde karşılaştıkları sorunların deneyimli olmadıkları alan odaklı çalışmadan kaynaklı olarak (süreci yönetme kaygısı duyma, etkileşim endişesi duyma vb.) ortaya çıktığı,
- Öğrencilerin karşılaştığı sorunların giderilmesinde başta yaşanan sorunlardan olan ekip çalışmasının sağlanmasıyla çözülmeye başlandığı,
- Öğrencilerin karşılaştığı sorunların çözümünün süreç içerisinde öğrenci eksikliklerinin giderilmesi için araştırmacı ve alan uzmanı tarafından belirlenerek başta teknik ve farkındalık temelli çalıştaylar aracılığıyla desteklendiği,
- Öğrencilerin öznel bakış açılarının yanında tasarımcı kimliklerinin de ilerleme kaydettiği,
- Öğrencilerin olağandışı durum örneği olarak seçilen göç konusuna dair ciddi bir farkındalık, bu bağlamda da sosyal tasarımlar üretme deneyimi kazandıkları,
- Öğrencilerin daha önceden tanımlanan ihtiyaç ve eksikliklerinin giderilmesi planlanan etkinliklerin gerçekleştirilmesi sonucunda öğrencilerin süreçten daha çok keyif aldıkları, farkındalık, yeni teknik beceriler, sanatsal sorgulama ve eleştiri becerileri kazandıkları,
- Sorunların büyük kısmının ise tasarım tabanlı araştırmanın doğası gereği çalışma disiplininin sağlanmasıyla süreçte kendiliğinden çözüldüğü,
- Aynı zamanda da sosyal medya yönetimi süreci hakkında bilgi ve deneyim kazandıkları, bir süreç yapılandırırken çok yönlü ve bütüncül bir bakış açısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Tasarım tabanlı araştırma yönteminin alanyazında konu edildiği çalışmaların büyük çoğunluğunun tasarım temelli dersler dışında incelendiği ve çalışıldığı görülmüştür. Gül vd.'nin, (2018) tasarım tabanlı araştırma yaklaşımını görme engelli bireylerin yabancı dil sözcük dağarcığının incelemek için bir çalışmada kullandığı; Yıldırım'ın (2014) ise tabletler için geliştirilen e-kitapların zenginleştirilmesi üzerine yapılan bir araştırmada kullandığı; Kahraman'ın

(2015) tasarım tabanlı araştırmayı bilgisayar ve öğretim teknolojileri alanında web tabanlı ödev takip ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi için kullandığı gibi örneklerle karşılaşılmıştır. Güzel sanatlar eğitimi, grafik tasarım eğitimi, görsel iletişim tasarımı eğitimi gibi tasarım temelli derslerin yürütüldüğü ve esas olarak bu alanlarda uygulanması gerektiği düşünülen tasarım tabanlı araştırma yaklaşımıyla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın alanyazında büyük bir eksiklik olarak görülen tasarım temelli derslerin uygulandığı alanlardaki eksikliğin giderilmesi açısından önemli bulunmaktadır.

Çalışma sürecinde göç olgusuna ilişkin olarak yürütülen sosyal tasarım üretimi yapılmıştır. Sosyal tasarım konusunda STK'lar, devlet kurumları ve özel sektör son yıllarda dünyada ve özellikle ülkemizde birçok sosyal sorumluluk kampanyası düzenlemiş; bu bağlamda kampanya oluşturma aşamasından yayın ve dağıtım aşamasına kadar tasarımcılara büyük sorumluluklar düştüğü görülmektedir (Çelik, 2014, s. 6). Alanyazında özellikle geleceğin tasarımcılarını yetiştiren alanlarda sosyal tasarım unsuru ile ilgili çok az çalışmaya ve araştırmaya rastlanmaktadır. Olağandışı durum örneği olarak seçilen göç konusu, bu bağlamda tasarım temelli hiçbir çalışmaya veya araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca göç, medyada veya sosyal medyada ya çok genel ya da çok parçalı olarak ele alınmakta; göçmenlerin yanı sıra ev sahibi toplumun göçmenlerle olan ilişkisi de yeni yerleşim yerindeki uyum sürecinde belirleyici rol oynamakta (Türk, 2019, s. 20) ve neredeyse tamamının olumsuz bir algı yaratacak şekilde yapılandırılan haberler, bilgiler, paylaşımlar olduğu görülmektedir. Ancak Şimşek'in (2019) araştırmasında belirttiği gibi göç ve göçmen karşıtlığı sadece ülkemizde değil uluslararası bir sorun olmaya başlamıştır. Bu sebeple çalışmada yaygın etki bağlamında değinilmek istenen odağın amaçlandığı farkındalığı yaratma ihtiyacının önemi bir kez daha görülmektedir. Özellikle görsel mesaj tasarımı bağlamında bu konunun derinlemesine, kapsamlı ve bütünsel bir bakış açısıyla ele alınmadığı gözlemlendiğinden görsel mesaj tasarımı konusunda konuya farkındalık yaratabilecek çalışmalara ve araştırmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Tasarımcılar tarafından ikna edici algısal süreçler yapılandırılarak oluşturulacak sosyal sorumluluk kapsamındaki sosyal tasarımların önemli olduğu; bu konuda alınacak eğitimin, tasarımcıların daha nitelikli ve amacına uygun ürünler ortaya çıkarabilmesine, tasarımlarının hedef kitle ve toplumsal gelişmelere uygun olacağı düşünülmektedir (Tepecik & Çelik, 2015, s. 86).

Eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılan nitel araştırmalar, bireylerin deneyimleriyle, onları nasıl yorumladıklarıyla, dünyalarını nasıl yapılandırdıklarıyla ve deneyimlerine ne anlam yükledikleriyle ilgilenmektedir. Nitel araştırmalarda, doğruluğu artırmak için konuya birkaç farklı perspektiften bakmak önemlidir. Bu bağlamda, nitel bir araştırma sürecinde veri üçlemesi olarak odak grup görüşmeleri, yapılandırılmış görüşmeler ve derin gözlem teknikleri sıklıkla kullanılmalıdır (Işık & Semerci, 2019, s. 53). Nitel araştırmaya dayalı olan bu çalışmada uygulama öncesinde 14 haftalık katılımcı gözlem süreci gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda sürecin derinliği ve uygulama süreci için gerekli hazırlıklar yaşanmıştır. Hem uygulama öncesi süreçte hem de uygulama sürecinde sık sık ve sistematik olarak gerçekleştirilen görüşmeler ile elde edilen veriler ve bu verilerden ulaşılan bulgular nitel araştırma yöntemine uygun olarak çoklu bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Uygulama öncesi katılımcı gözlem sürecinden elde edilen bilgilere göre öğrencilerin uygulama sürecinde giderilmesi gereken eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda tasarım tabanlı sürecin de bir parçası olan uzman panelleri, çalıştayları ve seminer faaliyetleri planlanmış ve uygulama sürecinde alanında uzman kişilerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın uygulama süreci bulguları, bu etkinliklerin tüm öğrencilerin sorgulamasına, eleştirmesine, farklı bakış açıları kazanmasına ve bütüncül bir yaklaşım deneyimlemesine yardımcı olduğunu göstermiştir.

Ürün temelli çalışmayla, tasarım tabanlı bir sürecin en önemli çıktısının süreç sonunda bir ürün üretilmesi olduğu göz önüne alındığında, tasarım temelli dersler alan öğrencilerin eğitim süreçlerinde bir ürünü değerlendirmeye sunmaları beklenir. Görsel sanatlar öğretmen adayları ve

tasarımcı adaylarının tasarladıkları ürünlerle ilgili olarak süreç içerisinde araştırma, analiz, uygulama ve yayınlama şeklinde yürütülecek ürün temelli bir süreç deneyimlemeleri büyük bir gereklilik olarak düşünülmektedir.

Son olarak çalışmanın amaç ve alt problemlerini destekleyen sonuçlara ulaşıldığı ve bu bağlamda görsel öğretmen adaylarının önemli deneyimler kazandıkları; görsel algı yönetimi ve sosyal medya odaklı tasarım sürecinde sorgulayıcı, eleştirel, dinamik bir bakış açısının olağandışı durum iletileri aracılığıyla kazandırıldığı; süreç sonunda ortaya konan ürünlerin nitelikli olduğu ve süreç içerisinde amaçlanan etkileşimi yakalayarak yaygın etki oluşturabildikleri görülmüştür.

Öneriler

Çalışmada yürütülen sosyal medya odaklı görsel ileti tasarımı sürecinin konusu olan göç ve alt temalarıyla ilgili çalışmaların yaygın etki bağlamında devamlılığının sağlanması; ek olarak öğrencilerin edindikleri deneyimi tamamen olumlu görüş bildirerek açıkladıkları göç konusu gibi sosyal sorumluluk ve toplumsal farkındalık yaratma amaçlı sosyal tasarım konusunun tasarım temelli derslerde daha çok yer bulması,

Tasarım öğelerinin eleştirel bir değerlendirmesi temeline dayanan tasarım tabanlı araştırmanın öğrenci kazanımları göz önünde bulundurularak güzel sanatlar eğitimi alanında daha çok yer bulması,

Çalışmada ortaya çıkan örnekteki gibi uygulama öncesi süreçlerde öğrencilerin durum ve eksikliklerine ilgili tespit yapılabilmesi adına derinlikli bir katılımcı gözlem süreci yapılmasının yanı sıra özellikle tasarım temelli ders içerikleriyle ilişkili olarak ihtiyaç ve eksikliklerinin giderilmesine yönelik olarak alan uzmanlarıyla gerçekleştirilecek uzman panellerinin yapılandırılması ve uzman panelleri yapılandırılırken davet edilecek alan uzmanlarının, öğrencilerin bir takım yeterlikleri ve daha geniş bir perspektife sahip olmaları anlamında ilişkisel olmaları,

Çalışma kapsamında yürütülen örnekteki gibi tasarım temelli dersler alan öğrencilerin günümüzde teknoloji yeterliği bağlamında gerekli olduğu düşünülen sosyal medya odaklı bir süreç deneyimlemeleri,

Tasarım temelli derslerin sonucunda ortaya konacak uygulamalı tasarım çalışmalarının (ürünlerin), diğer öğrencilerin farklı bakış açılarına sahip olma ve bu doğrultuda çalışmalarına motivasyon olması amacıyla süreç içerisinde sosyal medya üzerinden ve süreç tamamlandıktan sonra fiziksel olarak sergilenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Ağrın, E. (2021). *Algı, sosyal algı ve algı yönetiminin sosyal medyada kullanımı.* (S. Kurnaz, Ed.). İKSAD Yayınevi.

Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, *2*(1), 1-15.

Armstrong, M., Dopp, C. & Welsh, J. (2020). Design-based research. (R. Kimmons & S. Caskurlu, Ed.), *The Students' Guide to Learning Design and Research* (s.1-10). EdTech Books.

Aydoğan, F. & Kırık, A. (2012). Alternatif medya olarak yeni medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, *18*, 58-69.

Bulunmaz, B. (2011). Yeni medya eski medyaya karşı: savaşı kim kazandı ya da kim kazanacak?. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 22-29.

Çalışkan, M. & Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: sosyal medya. *Akademik Bakış Dergisi*, *50*, 1-24.

Çalışkan, S. (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal medyada içerik üretimi üzerine bir çalışma. *Research Studies Anatolia Journal, 2*(4), 31-54.

Campanella, M. & Penuel, W. R. (2021). Design-based research in educational settings. (Z. A. Philippakos, E. Howell ve A. Pellegrino, Ed.). *Design-Based Research in Education Theory and Application*s (s. 3-22). Guilford Press.

Çelik, N. (2014). *Görsel iletişim tasarım eğitiminde sosyal tasarımın gerekliliğine dair araştırma ve bir ders önerisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ceng, E. (2018). Algı yönetimi aracı olarak Twitter kullanımına ilişkin siyasal bir analiz. *Erciyes İletişim Dergisi, 5*(4), 663-689.

Durak, H. & Seferoğlu, S.S. (2016). Türkiye'de sosyal medya okuryazarlığı ve sosyal ağ kullanım örüntülerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(46), 526-535.

Eldem Anar, Ü.İ. (2021). Sosyal medya ortamında yer alan afet haberlerinde etkileşim; İzmir depremi örneği. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 11*(3), 1129-1147.

Erişti, S.D. (2017). *Yeni Medya ve Görsel İletişim Tasarımı* Pegem Akademi.

Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş.* (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev.). Anı Yayıncılık.

Göker, G. & Keskin, S. (2015). Sosyal medya türevi olarak sosyal içerik platformları: betimsel bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(39), 861-874.

Gül, A., Kamalı Arslantaş, T., Yasan, N, Yurdagül, C. & Yıldırım, Z. (2018). Görme engelli bireylerin yabancı dil kelime bilgilerinin geliştirilmesi: tasarım tabanlı araştırma yaklaşımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(4), 2071-2090.

Işık, E. & Semerci, Ç. (2019). Eğitim alanı nitel araştırmalarında veri üçgenlemesi olarak odak grup görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies, 6*(3), 53-66.

Kadıoğlu, E. (2013). *Siyasal reklamcılıkta yeni medya stratejileri: Amerika ve Türkiye karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaman, A. (2015). *Web tabanlı ödev takip ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Ketizmen, A. (2019). Yeni medya ve grafik eğitiminde önemi, *Fine Arts (NWSAFA), 14*(2), 71-84.

Kilis, S., Rapp, C. & Gülbahar, Y. (2014). Eğitimde sosyal medya kullanımına yönelik yükseköğretim düzeyindeki eğitmenlerin algısı: Türkiye-Almanya örneklemi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education, 3*(3), 20-28.

Koç Akgül, S. (2017). Olağandışı durumlar, iletişim ve habercilik yaklaşımları. *TRT Akademi, 2*(3), Z47.

Koçak, G. (2012). *Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir'de bir uygulama* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzu, A., Çankaya, S. & Mısırlı, Z.A. (2011). Tasarım tabanlı araştırma ve öğrenme ortamlarının tasarımı ve geliştirilmesinde kullanımı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 1*(1), 19-35.

Özsavaş Uluçay, N. (2017). Görsel tasarım eğitiminde sosyal medyanın kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(54), 372-379.

Özsavaş Uluçay, N. (2021). Tasarım eğitiminde internet ve sosyal medya etkileşimi. *AART Tam Bildiri Kitabı*, 310-320.

Öztürk, M. F. & Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken, 7*(1), 101-120.

Şahinsoy, K. (2017). Kriz yönetimi açısından geleneksel ve sosyal medya. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 36*, 1-19.

Şimşek, D. (2019). Türkiye'de Suriyeli mülteci entegrasyonu: zorlukları ve olanaklar. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 172-187.

Taş, E. (2017). Yeni medyada nefret söylemi. *Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNM, 1*(1), 60-71.

Tepecik, A. & Çelik, N. (2015). Görsel iletişim tasarımı eğitiminde sosyal tasarımın gerekliliğine dair araştırma ve bir ders önerisi. *Başkent University Journal of Education*, *2*(1), 77-88.

Toğay, A., Akdur, T., Yetişken, İ.C. & Bilici, A. (2013). Eğitim süreçlerinde sosyal ağların kullanımı bir MYO deneyimi. *Akademik Bilişim Konferansı*, *Akdeniz Üniversitesi,* Cilt: 2, 1000-1006.

Türk, E. (2019). Türk basınında Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlere yapılan yorumların incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(1), 17-30.

Uluç, G. & Yarcı, A. (2017). Sosyal medya kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 52*, 88-102.

Wang, F. & Hannafin, M. (2005). Design-based research and technology-enhanced learning environments. *Educational Technology Research and Development*, *53*(4), 5-23.

Yanık, A. (2016). Yeni medya nedir ne değildir?. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(45), 898-910.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Yıldırım, G. (2014). *Tablet bilgisayarlara yönelik geliştirilen e-kitapların video ile zenginleştirilmesi süreci: bir tasarım tabanlı araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

    1. Yazar/First author % 60

    2. Yazar/Second author % 40

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).